

Toplumsal cinsiyet tutumları ve gebelerin kendilerini algılama şekilleri arasındaki ilişki[‡]

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Hediye Karakoç
KTO Karatay Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Ebelik Bölümü
Merkez Kampüs A Blok
Akabe Mah. Alaaddin Kap Cad. 130
42020 Karatay, Konya/ Türkiye
E-posta: hediye.bekmezci@karatay.edu.tr

Hediye Karakoç^{1*}, Arzu Kul Uçtu²

¹ Dr. Öğr. Üyesi | KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Ebelik Bölümü, Konya - Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi | Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Ankara - Türkiye

Alındı/Received: 29 Nisan / April 2022

Düzeltildi/Revised: 21 Kasım / November 2022

Kabul/Accepted: 24 Kasım / November 2022

Yayımlandı/Published: 31 Aralık / December 2022

Öz

Bu araştırma, gebelerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile kendilerini algılama şekilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, web tabanlı tanımlayıcı ve ilişki arayıcı özellikte 257 katılımcıyla yapılmıştır. Araştırma verileri, Tanıtıcı Bilgi Formu ve Gebelerin Kendini Algılama Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada gebelerin kendilerini algılama ölçeği annelik algısı alt boyutu puan ortalaması ile yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, aile tipi, eşin eğitim durumu, gebelik haftası, doğum öyküsü ve gebeliğin evliliğe etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$). Beden algısı alt boyutu puan ortalaması ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p < 0,05$). Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puan ortalamaları ile annelik algısı arasında pozitif yönde ($0,296, p \leq 0,001$) ve beden algısı ile arasında ise negatif yönde zayıf düzeyde ($-0,254, p \leq 0,001$) anlamlı ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Literatürde ilk defa incelenen bu araştırma sonuçlarına göre annelik, beden ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasında ilişki olup daha fazla çalışma ile aydınlatılmaya gereksinim duyulan konular arasında yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Annelik, toplumsal cinsiyet, gebelik

Giriş

Toplumsal cinsiyet toplum içerisinde, kültürün etkisiyle kadın ve erkekte beklenen rol ve sorumlulukların bütününe kapsayan bir kavramdır. Kadın ve erkeğin tutum, davranış, hak ve sorumluluklarının neler olması gerektiği, toplumun kişiyi nasıl gördüğü ve algıladığı ile ilgili değerler, kalıplaşan yargılar ve rolleri kapsamaktadır. Bu yapısı nedeniyle, zaman içinde değişen ve sosyo-kültürel yapıdan etkilenen, aileler arasında farklılıklar

[‡]Bu araştırma 5. Uluslararası/6. Ulusal Ebelik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Relationship between gender attitudes and self-perception of pregnant

Abstract

This research was carried out to examine the relationship between attitudes towards gender roles and self-perception of pregnant. It has been conducted with a web-based descriptive and relationship seeking feature with 257 participants. The research data were collected using the Introductory Information Form and the Self-Perception of Pregnant Scale and the Gender Roles Attitude Scale. In the study, it was found that there is a statistically significant difference between the motherhood perception subscale and age, educational status, employment status, family type, spouse's education status, gestational week, birth history and the effect of pregnancy on marriage ($p < 0.05$). It was concluded that there was a statistically significant difference between body perception subdimension and educational status ($p < 0.05$). It was concluded that there is a weakly significant correlation between the mean scores of the gender roles scale and the motherhood perception in the positive direction ($0.296, p \leq 0.001$); and the body perception in the negative direction ($-0.254, p \leq 0.001$).

Key Words: Maternity, gender, pregnancy

gösterebilen bir kavramdır (Altınova ve Duyan, 2013; Kul Uçtu ve Karahan, 2016).

Gebelik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişimleri içeren önemli yaşam deneyimidir (Arslan vd., 2019; Coşkun vd., 2020; Ersanlı Kaya ve Atasever, 2022; Kumcağız vd., 2017). Bu değişimler kadının beden ve annelik algısını etkileyerek gebelerin kendini algılama durumlarını şekillendirmektedir. Gebeliğe bağlı fiziksel değişiklikler, gebeliğin planlı olması, içinde yaşadığı çevrenin gebeliğe ilişkin tepkileri, kadının beden algısı üzerine önemli bir etkiye sahiptir. Bu esnada eşin tutumu ve içinde yaşadığı psiko-sosyal çevrenin rolü

Atf için / Cite as:

Karakoç, H., ve Kul Uçtu, A. (2022). Toplumsal cinsiyet tutumları ve gebelerin kendilerini algılama şekilleri arasındaki ilişki. *Antropoloji*, (44), 32-38. <https://doi.org/10.33613/antropolojidergisi.1111285>

oldukça önemlidir (Kumcağız vd., 2017). Annelik algısı ise uyum sürecindeki gebenin durumunu belirlemede önemli etkiye sahiptir. Gebelik algısını etkileyen pek çok durum bulunmakla birlikte bu durumlar arasında beden algısı, yaşadığı kültürün yaklaşımı yer almaktadır (Arslan vd., 2019; Ersanlı Kaya ve Atasever, 2022; Kumcağız vd., 2017). Kadınların anneliğe olan ilgisi genellikle kendi anneleri ve çevrelerinden gördükleri ölçüde bir anlam taşımaktadır (Ekmekci, 2011).

Çağlar boyu gebelik, toplumsal statü başta olmak üzere önemli kültürel değerler taşımaktadır (Coşkun vd., 2020; Ünal, 2015). Dolayısıyla Türk kültüründe toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ile gebelerin kendilerini algılama şekilleri arasındaki ilişkinin ortaya koyulmasının gerekliliği temel motivasyonumuzu oluşturmuştur. Bu araştırmada toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ile gebelik algısı arasındaki ilişki incelenmiş olup literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmamızda (1) gebelerin annelik algısını etkileyen faktörlerin, (2) gebelerin beden algısını etkileyen faktörlerin ve (3) gebelerin annelik ve beden algısı ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasındaki ilişkilerin ne olduğu soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu araştırmanın raporlanmasında STROBE Statement (*Checklist of items that should be included in reports of cross-sectional studies*) rehberi kullanılmıştır.

Araştırma tipi

Araştırma, ağ tabanlı tanımlayıcı ve ilişki arayıcı özellikte yapılmıştır.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini, sosyal medya (WhatsApp ve Instagram) kullanıcısı olan gebeler oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme evrendeki eleman sayısının bilinmediği durumlardaki örneklem seçme formülü kullanılarak yapılan hesaplamada 232 gebe alınması gerektiği hesaplanmıştır. Hesaplanan örneklem sayısının %10 fazlası 255 gebe olup 1 Kasım 2020- 1 Şubat 2021 tarih aralığında internet ortamında sosyal medya gruplarına üye olan ve araştırmaya alınma kriterlerini taşıyan 257 gebe dâhil edilmiştir. Araştırmaya en az okur-yazar seviyesinde, 18 yaş ve üzerinde, aktif sosyal medya kullanan ve araştırmaya gönüllü olan gebeler dahil edilmiştir. Araştırmaya mental problemi olan, psikiyatrik bir tanı almış olan kişiler dahil edilmemiştir.

Veri toplama araçları

Araştırma verileri, Tanıtıcı Bilgi Formu ve Gebelerin Kendini Algılama Ölçeği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı bilgi formu. Araştırmacılar tarafından literatür (Altınova ve Duyan, 2013; Arslan vd., 2019; Coşkun vd., 2020; Kul Uçtu ve Karahan, 2016) doğrultusunda geliştirilen form, sosyo-demografik (yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, aile tipi, evlenme şekli, evlenme nedeni, evlilik süresi, eş eğitim durumu), obstetrik özelliklere (trimester, gebelik sayısı, doğum öyküsü, gebeliğin planlı olması, gebeliğin evliliğe etkisi) yönelik veriler olmak üzere toplam 13 sorudan oluşmaktadır.

Gebelerin kendini algılama ölçeği. Kumcağız ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilen ölçek, 4'lü likert özellikte gebeliğe ait annelik algısı (1-7. maddeler) ve gebeliğe ait beden algısı alt boyutu (8-12. maddeler) olmak üzere 2 alt boyut ve toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Gebeliğe ait annelik algısı alt boyutundan 7-28 puan (min.-maks.) alınabilmekte olup alınan puan yükseldikçe gebeliğe ait annelik algı düzeyi yüksek olarak değerlendirilir. Gebeliğe ait beden algısı alt boyutu ise tamamen negatif sorulardan oluşmakta ve 5-20 puan (min.-maks.) alınabilmektedir. Yüksek puan, gebeliğe ait beden algısının olumsuz, düşük puan ise algının olumlu olduğunu gösterir. Ölçeğin alt boyutlarına göre Cronbach Alfa katsayı değerleri sırasıyla 0,86 ve 0,75 olup kesme noktası bulunmamaktadır. Bu araştırmada ölçek Cronbach Alfa katsayısının 0,70 olduğu bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği. Bu ölçek, García-Cueto ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilmiş ve Bakıoğlu ve Türküm (2019) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçekte bireylerin cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumunu belirlemeye yönelik 5'li likert özellikte tek boyutlu ve 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanın yükselmesi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumun yükselmesi anlamına gelmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,88 olarak belirtilmiştir. Bu araştırmada ölçek Cronbach Alfa katsayısının 0,80 olduğu bulunmuştur.

Verilerin toplanması

Tanıtıcı bilgi formu araştırmacılar tarafından hazırlanarak, Survey Monkey çevrimiçi anket toplama sistemi ağ ortamına yüklenmiştir. Gebelere yönelik WhatsApp ve Instagram gruplarında paylaşılarak katılımcı araştırmaya davet edilmiştir. Katılımcıların IP adresi ve çerezler ile denetlenmesi yapılarak sadece birkez katılmaları sağlanmıştır. Katılımcıların cevapları veri değerlendirme programına aktarılmıştır.

İstatistiksel analiz

Verilerin analizi ve değerlendirilmesinde SPSS 21 programı kullanılmıştır. Annelerin tanımlayıcı özellikleri ve ölçek puanlarının tanımlayıcı istatistikleri için sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır.

Sayısal verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi, Skewness ve Kurtosis ile belirlenmiştir. Normal dağılım gösteren verilerin değerlendirilmesinde *t*-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ileri analiz Tukey HSD), normal dağılım göstermeyen verilerin değerlendirilmesinde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Etik

Araştırmaya başlamadan önce etik kurul izni (21.10.2020 tarihli ve 14/02 sayılı) alınmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı aktararak, gönüllülük ilkesi doğrultusunda araştırmaya dâhil olma konusunda özgür oldukları, istedikleri anda çalışmadan çekilebilecekleri ve cevaplarının gizli kalacağı açıklanarak yazılı onamları alınmıştır. Bunun için anket formu açılmadan önce ilk sayfada gerekli açıklama yapılarak onam vermeleri sağlanmıştır.

Bulgular

Gebelerin tanıtıcı özellikleri

Katılımcıların %43,2'sinin 25-29 yaş grubunda olduğu, %51'inin üniversite ve üzeri eğitim düzeyinde olduğu, %77'sinin çalışmadığı, %79,4'ünün çekirdek ailede yaşadığı, %82,9'unun anlaşarak evlendiği, %61,5'inin evlenme nedeninin aşk olduğu, %59,9'unun 0-1 yıl arasında evli olduğu belirlenmiştir. Eşlerinin ise %41,6'sının üniversite ve üzeri eğitim düzeyinde olduğu bulunmuştur (Tablo 1).

Katılımcıların %40,9'unun gebelik haftasının 27 hafta ve üzerinde olduğu, %49,4'ünün daha önce iki gebelik öyküsü ve %61,1'inin doğum öyküsü olduğu, %91,4'ünün planlı bir gebeliğe sahip olduğu belirlenmiştir. Gebelerin %94,9'u gebeliğin evliliğini olumlu etkilediğini düşünmektedir (Tablo 2). Planlı bir gebeliğe sahip olan katılımcıların gebe kalmayı isteme nedenleri incelendiğinde; %22,6'sı çocuk sahibi olmak, %19,5'i anne olmak, %16'sı aile olmak için istediğini belirtmiştir. Ayrıca %18,7'si bebekleri sevdiği için gebe kaldığını, %14,8'i çocuğunun bir kardeşi olması için gebe kaldığını ifade etmiştir.

Annelik algısı, beden algısı ve toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamasını etkileyen faktörler

Araştırmada yaş ($p=0,001$), eğitim durumu ($p=0,027$), çalışma durumu ($p=0,001$), aile tipi ($p=0,007$) ve eşin eğitim durumu ($p=0,004$) ile annelik algısı puan ortalaması arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Yapılan ileri analizlerde ise yaş, eğitim düzeyi, eşin eğitim düzeyi arttıkça annelik algısının azaldığı, çalışan ve çekirdek ailede yaşayan annelerin annelik algısının daha düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Eğitim durumuna göre beden algısı puan ortalaması

bakımından fark olduğu, eğitim düzeyi yüksek olanlarda gebeliğe ait beden algısının olumlu olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Evllenme şekli ve eşin eğitim durumuna göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Görücü usûlü evliliklerde ve eşin eğitim düzeyinin düşük olduğu durumlarda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumun azaldığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Tartışma

Kadınların gebelikte bedensel değişimlerine ilişkin algıları sürecin algılanma şeklini etkilemektedir (Kök vd., 2018). Gebelikte bedensel değişimler, gebeliğe hazıroluşluk, annelik rol kazanım süreçleri ve toplumsal roller iyilik halinin sürdürülmesinde önemli rol oynamaktadır (Demir Alkin ve Beydağ, 2020). Bedensel değişimlerin olumsuz olarak yorumlanması gebenin kendilik algısı ve annelik rol kazanım sürecinde zorluklara sebep olabilmektedir (Kumcağız vd., 2017; Sweeney ve Fingerhut, 2013).

Araştırmada, annelerin yaşı ilerledikçe annelik algısı puan ortalamasının azaldığı belirlenmiştir. Gebe örneklem grubunda sadece bir çalışmaya rastlanmış olup yaşın annelik algısını etkilemediği belirtilmektedir (Ersanlı Kaya ve Atasever, 2022). Farklılığın örneklem gruplarının yaş dağılımındaki farklılıktan ve çalışmaların yürütüldüğü bölgelerin kültürel özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu nedenle gebe yaşının annelik algısını etkileme durumunu inceleyen daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmada eğitim düzeyi arttıkça annelik rol algısının azaldığı, beden algısının arttığı bulunmuştur. Kadınların eğitim düzeyi arttıkça bilgiye erişim ve sosyal medya kullanım oranlarının artışının (Uğurlu, 2013) annelik rol kazanımında olumsuz etki oluşturabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma bulgusu eğitim düzeyinin artması sonucu ertelenen gebeliklerin bir göstergesi olabilir.

Araştırmada geniş ailede yaşayan gebelerin annelik algısının daha yüksek, beden algısının ise daha düşük olduğu saptanmıştır. Konu ile ilgili Öztürk Altınayak ve diğerleri (2021) aile tipinin annelik ve beden algısını etkilemediğini, Ersanlı Kaya ve Atasever (2022) aile tipinin beden algısını etkilemediğini, çekirdek ailede yaşayan gebelerin daha yüksek annelik algısına sahip olduğunu belirtmektedir. Annelik rolü, kültürel özelliklerden etkilenmekte olup, toplumdan topluma farklılıklar gösterebilmektedir (Maher ve Saugeres, 2007). Dolayısıyla veri toplama yer ve tarihleri arasındaki farklılıklar sonucu çalışma sonuçlarının farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda gebelik döneminde zamana, kültüre duyarlı bireyselleştirilmiş bakım verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre annelik ve beden algısı, toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamalarının incelenmesi

Özellikler	n (%)	Annelik Algısı Alt Boyutu		Beden Algısı Alt Boyutu		Toplumsal Cinsiyet Roller	
		Ort.±SS	Test değeri p değeri	Ort.±SS	Test değeri p değeri	Ort.±SS	Test değeri p değeri
Yaş							
20-24	87 (33,9)	26,08 ± 2,98		9,87 ± 4,13		48,10 ± 8,24	
25-29	111 (43,2)	23,85 ± 5,01	7,336*	10,55 ± 3,62	0,971*	48,34 ± 9,37	0,017*
30+	59 (23,0)	23,68 ± 5,46	0,001	9,83 ± 4,28	0,380	48,17 ± 10,89	0,983
Eğitim durumu							
İlkokul-Ortaokul	35 (13,6)	25,09 ± 3,94		9,03 ± 3,51		44,94 ± 7,84	
Lise	91 (35,4)	25,45 ± 3,41	3,661*	9,66 ± 3,84	3,975*	48,11 ± 8,49	2,881*
Üniversite ve üzeri	131 (51,0)	23,81 ± 5,43	0,027	10,80 ± 4,05	0,020	49,18 ± 10,12	0,058
Çalışma durumu							
Çalışıyor	59 (23,0)	22,25 ± 6,66	-3,316**	10,54 ± 4,56	0,770**	46,98 ± 11,09	-1,160**
Çalışmıyor	198 (77,0)	25,25 ± 3,62	0,001	10,04 ± 3,76	0,443	48,59 ± 8,76	0,247
Aile tipi							
Çekirdek aile	204 (79,4)	24,28 ± 5,02	-2,743**	10,40 ± 3,93	1,970**	47,85 ± 9,61	-1,259**
Geniş aile	53 (20,6)	25,66 ± 2,62	0,007	9,20 ± 3,94	0,050	49,66 ± 8,20	0,209
Evlenme şekli							
Anlaşarak	213 (82,9)	24,49 ± 4,89	-0,574**	10,17 ± 3,92	0,161**	48,80 ± 9,42	2,190**
Görücü usulü	44 (17,1)	24,93 ± 3,35	0,566	10,07 ± 4,16	0,872	45,43 ± 8,59	0,029
Evlenme nedeni							
Toplumsal beklenti	31 (12,1)	25,19 ± 2,94		9,68 ± 4,19		47,61 ± 6,61	
Aile kurmak	68 (26,5)	24,62 ± 4,86	0,364*	10,22 ± 4,04	0,256*	48,26 ± 8,46	0,075*
Aşk	158 (61,5)	24,42 ± 4,85	0,696	10,22 ± 3,89	0,774	48,32 ± 10,18	0,928
Evlilik süresi							
0-1 yıl	154 (59,9)	24,46 ± 5,01		9,81 ± 3,86		48,2857 ± 9,19	
2-4 yıl	55 (21,4)	24,33 ± 4,18	0,508*	10,38 ± 4,03	1,856*	47,1818 ± 9,47	0,609*
5+ yıl	48 (18,7)	25,17 ± 4,00	0,602	11,02 ± 4,11	0,158	49,2083 ± 9,80	0,545
Eşin eğitim durumu							
İlkokul-Ortaokul	56 (21,8)	24,70 ± 4,37		9,52 ± 3,52		45,25 ± 7,75	
Lise	94 (36,6)	25,68 ± 3,00	5,637*	9,96 ± 4,20	1,739*	49,86 ± 8,13	4,395*
Üniversite ve üzeri	107 (41,6)	23,51 ± 5,69	0,004	10,66 ± 3,92	0,178	48,34 ± 10,72	0,013

Not: * Tek yönlü varyans analizi, ** t-testi

Tablo 2. Katılımcıların obstetrik özelliklerine göre annelik ve beden algısı, toplumsal cinsiyet rolleri puan ortalamalarının incelenmesi

Özellikler	n (%)	Annelik Algısı Alt Boyutu		Beden Algısı Alt Boyutu		Toplumsal Cinsiyet Roller	
		Ort.±SS	Test değeri p değeri	Ort.±SS	Test değeri p değeri	Ort.±SS	Test değeri p değeri
Gebelik haftası							
1. trimester	96(37,4)	22,71 ± 6,35		10,91 ± 4,21		47,34 ± 9,66	
2. trimester	56(21,8)	24,89 ± 3,30	14,793*	9,61 ± 3,59	2,828*	46,25 ± 9,26	3,815*
3. trimester	105(40,9)	26,09 ± 2,28	0,001	9,76 ± 3,83	0,061	50,08 ± 8,85	0,023
Gebelik sayısı							
1	90(35,0)	23,83 ± 5,03		10,30 ± 3,95		47,73 ± 9,52	
2	127(49,4)	25,23 ± 4,65	2,629*	10,24 ± 3,96	0,559*	47,67 ± 9,31	2,228*
3+	40(15,6)	24,10 ± 3,46	0,074	9,55 ± 3,99	0,573	51,08 ± 8,79	0,110
Doğum öyküsü							
Var	157(61,1)	25,27 ± 3,89	2,887**	10,07 ± 3,97	-0,434**	48,64 ± 9,12	0,891**
Yok	100(38,9)	23,45 ± 5,50	0,004	10,29 ± 3,95	0,665	47,57 ± 9,71	0,374
Gebeliğin planlı olması							
Planlı	235(91,4)	24,61 ± 4,79	-1,920+	10,18 ± 3,94	-0,145+	48,06 ± 9,47	-0,983+
Planlı değil	22(8,6)	24,09 ± 2,99	0,055	9,69 ± 4,40	0,885	50,00 ± 7,95	0,326
Gebeliğin evliliğe etkisi							
Olumlu	244(94,9)	24,81 ± 4,73	-2,905+	10,17 ± 3,92	-0,596+	48,24 ± 9,52	-0,218+
Olumsuz	13(5,1)	21,33 ± 4,52	0,004	10,07 ± 4,16	0,551	47,92 ± 5,53	0,827

Not: * Tek yönlü varyans analizi, ** Mann-Whitney U testi

Gebelik ve doğum sonu süreçlerde eş desteği, aile olma sürecinin gelişiminde önemli rol oynamakta, kadınların desteklendiğini hissetmeleri annelik rol kazanımına yardımcı olmaktadır. Eş eğitim düzeyi artışının eş desteğini artırdığı, doğum sonrası süreçlerin yönetiminde kolaylaştırıcı bir faktör olduğu bildirilmektedir (Banu ve Khanom, 2012; Gau, 2004). Bu araştırma bulgusunda; eşi üniversite ve üzeri eğitim düzeyinde olan gebelerin daha düşük düzeyde annelik algısına sahip olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeyinin artması sonucu ertelenen gebeliklerin benzer şekilde annelik algısını etkilediği düşünülmektedir.

Gebelikte kendini algılamaya ilişkin annelik rolünün daha önce doğum yapma deneyiminden olumlu etkilendiği bildirilmekte (Coşkun vd., 2020), annelikte deneyimli olmanın statü kazanımı açısından ve toplumsal açıdan önemli bir olgu olduğu vurgulanmaktadır (Ünal, 2015). Doğum öyküsü olan kadınların annelik algısının olumlu etkilendiğini bildiren çalışmalar bulunmaktadır (Coşkun vd., 2020; Mucuk vd., 2016). Bu çalışmada ise doğum öyküsü olan gebelerin annelik algısı puan ortalamasının daha düşük olduğu saptanmıştır. Farklılığın eğitim düzeyi yüksek katılımcı sayısının fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kadınların yaşadığı kültür içerisinde edindiği, biyolojik cinsiyetten farklı olan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi ya da geleneksel tutumlarına göre tercihleri değişiklik göstermektedir (Katz-Wise vd., 2010). Evlenme şekli edindiği cinsiyet rollerinden etkilenmekte, geleneksel tutuma sahip olan bireylerin görücü usulü evliliği tercih ettiği bildirilmektedir (İslam ve Büyükbayraktar, 2018; Kodan Çetinkaya ve Gençdoğan, 2014; Şendil ve Korkut, 2008). Araştırma sonuçları literatür bulgularını destekler nitelikte olup, anlaşarak evlilik yapan gebelerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum sergilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumun kadına yüklediği geleneksel rollerin kadınlar üzerinde olumsuz yaşam deneyimlerine neden olduğu ifade edilmektedir (Fischer ve Anderson, 2012). Kadınların gebelik dönemlerine göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada; gebelik haftası ilerledikçe toplumsal cinsiyet rollerinin daha eşitlikçi bir tutum sergileme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gebelik haftası ilerledikçe kadınların rol ve sorumluluklarında eş/aile ile paylaşma oranının artması, kadınların üstlendiği geleneksel rol ve sorumluluklarında azalma, daha eşitlikçi bir tutum hissetmelerini etkilediği düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi bakış açısı kazanma sürecinde eğitim etkin rol almaktadır (Nwosu, 2012). Eğitim düzeyi artışının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumu olumlu etkilediği, araştırmamıza

katılan kadınların eğitim ile toplumsal cinsiyet ölçeği puan ortalamaları arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir. Eş eğitim düzeyinin de kadınların toplumsal cinsiyet rollerini algılama biçimlerine etki ettiği, eşin eğitim düzeyi azaldıkça gebelerin daha düşük düzeyde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum sergiledikleri saptanmıştır. Literatürde babaların eğitim düzeyi azaldıkça geleneksel babalık davranışı sergiledikleri, babalık rolü algısının ve babalık katılım düzeyinin azaldığı belirlenmiştir (Gözübüyük ve Özbey, 2020; Telli ve Özkan, 2016). *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması 2020* (Toplumsal Cinsiyet ve Kadın, 2020) raporuna göre babaların çocuklarının bakımına katkılarında yıllar içinde bir artış eğilimi olduğu belirtilmektedir. Bu durumun babalık rolünün yanı sıra kadına ilişkin algısını da şekillendirdiği ve toplumsal cinsiyete ilişkin eşitlikçi tutumuna yansıdığı düşünülmektedir.

Kadınların annelik kimliği kazanma süreci toplumsal yapının merkezinde yer alan bir olgudur. Biyolojik bir deneyimden ziyade sosyokültürel bir durum olan annelik kavramı, pratikte anne olmanın gerçeklerini ve toplum açısından önemini ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Annelik deneyimi, kadın açısından varoluşsal bir süreç olmasının yanı sıra, toplumsal kimlik kazanımı ve statü belirleyen niteliktedir. Tarihsel sürece bakıldığında annelik, gelmiş geçmiş tüm zamanlarda toplum tarafından belirlenen roller veya sorumluluklar ile bağdaştırılır. Bu sebeple annelik roller toplumun kültürel özelliklerine göre şekillenen roller çerçevesinde şekillenmektedir (Sarıtaş ve Bozkurt, 2020). Kültüre ait özellikler ebeveyn tutumlarını da etkilemektedir. Ebeveynlik rol kazanımının toplumsal cinsiyet rolünden etkilendiğini bildiren bir çalışma bulunmakta olup, geleneksel cinsiyet tutumlarının ebeveynlik rolünü olumsuz etkilediği bildirilmektedir (Katz-Wise vd., 2010). Gebelikte kendini algılama ölçeğinin annelik algısı alt boyutu ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmada annelik algısı ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir (0,296, $p \leq 0,001$).

Toplumsal açıdan kadın bedeni üzerine her zaman güzel görünmesi, ince olması, genç kalması gibi beklentiler bulunmaktadır (İnceoğlu ve Onaylı-Şengül, 2018). Bu tarz toplumsal cinsiyetin kadın bedeni üzerinden şekillenen müdahaleleri kadınların gebelik gibi önemli bir yaşam deneyimi sırasında bedensel algısının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Araştırmada beden algısı ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasında negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir (0,254, $p \leq 0,001$) (Tablo 3). Gebelikte kendini algılama ölçeğinin beden algısı alt boyutu ile

Tablo 3. Annelik ve beden algısı alt boyutları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği puan ortalamaları arasındaki ilişki

Ölçekler	Toplumsal Cinsiyet Rollerine	
	R	p
Annelik Algısı	0,296*	<0,001
Beden Algısı	0,254*	<0,001

Not: * Korelasyon 0,01 seviyesinde anlamlıdır (2 kuyruklu)

toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Özellikle toplumsal cinsiyet kavramının birçok alanda söz sahibi olduğu ülkemizde konu ile ilgili daha fazla çalışmaların yapılması önem taşımaktadır.

Sonuç

Araştırma sonucunda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum ile annelik algısı ve beden algısı arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Gebelik döneminde olumlu annelik ve beden algısı için kültürel özellikler dikkate alınarak bireyselleştirilmiş bakım ve psikolojik destek sağlanması önerilmektedir. Ayrıca konu ile ilgili çalışmaların bulunmaması nedeniyle daha fazla çalışmaların planlanması önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Altınova, H. H., ve Duyan, V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9-22. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48480/614123>
- Arslan, S., Okcu, G., Coşkun, A., ve Temiz, F. (2019). Kadınların gebeliği algılama durumu ve bunu etkileyen faktörler. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 6(1), 179-192. <https://doi.org/10.17681/hsp.432333>
- Bakioğlu, F., ve Türküm, A. (2019). Adaptation of gender role attitudes scale to Turkish: A study of validity and reliability. *Kastamonu Education Journal*, 27(2), 717-725. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2697>
- Banu, B., ve Khanom, K. (2012). Effects of education level of father and mother on perceptions of breastfeeding. *Journal of Enam Medical College*, 2(2), 67-73. <https://doi.org/10.3329/jemc.v2i2.12840>
- Bilgin, Z., ve Ecevit Alpar, Ş. (2018). Kadınların maternal bağlanma algısı ve anneliğe ilişkin görüşleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(1), 6-15. <https://doi.org/10.17681/hsp.296664>
- Coşkun, A. M., Arslan, S., ve Okcu, G. (2020). Gebe kadınlarda gebelik algısının stres, demografik ve obstetrik özellikler açısından incelenmesi. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(1), 1-8. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2020.001>
- Demir Alkin, E., ve Beydağ, K. D. (2020). Üç ve üzeri gebeliği olan kadınların algıladıkları stres düzeyi ve kendilerini algılama düzeyi ilişkisi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(3), 228-238. <https://doi.org/10.14744/phd.2020.72621>

- Ekmekci, A. (2011). *Kadınlık mı annelik mi?* İletişim Yayınları.
- Ersanlı Kaya, C., ve Atasever, Z. (2022). Gebelerin kendilerini algılama durumları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3): 956-968. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.908030>
- Fischer, J., ve Anderson, V. N. (2012). Gender role attitudes and characteristics of stay-at-home and employed fathers. *Psychology of Men ve Masculinity*, 13(1), 16. <https://doi.org/10.1037/a0024359>
- García-Cueto, E., Rodríguez-Díaz, F., Bringas-Molleda, C., López-Cepero, J., PáinoQuesada, S., ve Rodríguez-Franco, L. (2015). Development of the Gender Role Attitudes Scale (GRAS) amongst young Spanish people. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 15(1), 61-68. <https://doi.org/10.1016/j.ijchp.2014.10.004>
- Gau, M.-L. (2004). Evaluation of a lactation intervention program to encourage breastfeeding: a longitudinal study. *International Journal of Nursing Studies*, 41(4), 425-435. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2003.11.002>
- Gözübüyük, A., ve Özbey, S. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının motivasyon düzeyleri ile baba-çocuk ilişkisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 23-37. <https://doi.org/10.21733/ibad.763103>
- İnceoğlu, İ., Onaylı-Şengül, G. (2018). Bir femvertising örneği olarak Nike bizi böyle bilin reklam filmine eleştirel bakış. *Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları E-Dergisi*, 1(2), 20-36.
- İslam, C., ve Büyükbayraktar, Ç. G. (2018). Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (39), 355-372. <https://doi.org/10.21497/sefad.443531>
- Katz-Wise, S. L., Priess, H. A., ve Hyde, J. S. (2010). Gender-role attitudes and behavior across the transition to parenthood. *Developmental Psychology*, 46(1), 18-28. <https://doi.org/10.1037/a0017820>
- Kodan Çetinkaya, S., ve Gençdoğan, B. (2014). The relationship between marital quality, attitudes towards gender roles and life satisfaction among the married individuals. *Psychology, Society, ve Education*, 6(2), 94-112. <https://doi.org/10.25115/psye.v6i2.511>
- Kök, G., Güvenç, G., Bilsel, H., ve Güvener, A. (2018). Gebelik döneminde kadınların beden algısı farklılık gösterir mi? *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma*, 15(4), 209-214. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2018.209>
- Kul Uçtu, A., ve Karahan, N. (2016). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İtobiad: Journal of the Human ve Social Science Researches*, 5(8), 2882-2905. <https://doi.org/10.15869/itobiad.267086>
- Kumcağız, H., Ersanlı, E., ve Murat, N. (2017). Gebelerin Kendilerini Algılama Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(1), 23-31. <https://doi.org/10.14744/phd.2017.12599>
- Maher, J., ve Saugeres, L. (2007). To be or not to be a mother? Women negotiating cultural representations of

mothering. *Journal of Sociology*, 43(1), 5-21. <https://doi.org/10.1177/1440783307073931>

Mucuk, Ö., Özkan, H., ve Karakoç, H. (2016). Annelik rolü ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 6(2), 143-150. <https://doi.org/10.5222/buchd.2016.143>

Nomaguchi, K. M., ve Brown, S. L. (2011). Parental strains and rewards among mothers: The role of education. *Journal of Marriage and Family*, 73(3), 621-636. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2011.00835.x>

Nwosu, I. (2012). Gender role perceptions and the changing role of women in Nigeria. *International Journal of Agriculture and Rural Development*, 15(3), 1240-1246.

Öztürk Altınayak, S., Özkan, H., ve Hür, S. (2021). Evaluation of self-perceptions of expectant mothers. *International Journal of Health Sciences*, 4(5), 129-137.

Sarıtaş, S., ve Bozkurt, A. (2020). Annelik deneyimleri üzerine nitel bir araştırma. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 40-47. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijhar/issue/54734/748377>

Sweeney, A. C., ve Fingerhut, R. (2013). Examining relationships between body dissatisfaction, maladaptive perfectionism, and postpartum depression symptoms. *Journal of Obstetric, Gynecologic ve Neonatal Nursing*, 42(5), 551-561. <https://doi.org/10.1111/1552-6909.12236>

Şendil, G., ve Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 28, 15-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iupcd/issue/9405/117912>

Telli, A. A., ve Özkan, H. (2016). 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 6(2), 127-134. <https://doi.org/10.5222/buchd.2016.127>

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi. (2020). *Türkiye'de toplumsal cinsiyet ve kadın algısı araştırması 2020*. Kadir Has Üniversitesi. <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2020.pdf>

Uğurlu, E. G. (2013). Annelik rolünün öğrenilme sürecinde medyanın yeri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(34), 1-24. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/23768/253367>

Ünal, A. (2015). Geleneksel Türk ailesinde çocuk ve çocukla ilgili inanç felsefesi: Kırgızistan Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (35), 9-36. <https://doi.org/10.21560/spcd.49376>

2022. Telif hakları yazar(lar)a aittir.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansının hüküm ve şartları altında yayımlanan açık erişimli bir makedir.